

**TLM\_Lausunto\_KOLARI\_Ylläsjärven akm\_korttelit 1 ja 3\_valmisteluaineisto\_04052026****Päätöksentekijä** Tornionlaakson museon johtaja Kallio-Seppä Titta**Valmistelija** rakennustutkija Ylimartimo Teija**KOLARI, YLLÄSJÄRVEN ASEMAKAAVAN MUUTOS KOSKIEN KORTTELIN 1 RAKENNUSPAIKKAA 2, KORTTELIA 3 SEKÄ M- JA KATUALUETTA, VALMISTELUAINEISTO**

Kolarin Ylläsjärven asemakaavan muutoksen valmisteluaineisto on ollut nähtävillä 4.3.2026-2.4.2026. Asemakaavan muutos koskee Ylläsjärven korttelin 1 rakennuspaikkaa 2, korttelia 3 sekä M- ja katualuetta. Valmisteluaineistoon kuuluvat kaavaluonnos, kaavaluonnoksen selostus, vastineet kaavan vireilletulosta annetuista lausunnoista ja mielipiteistä sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on päivätty 16.1.2026 (Nosto Consulting Oy). Tornionlaakson museo on lausunut kaavan vireille tulosta sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta 26.9.2025. Jostain syystä tieto valmisteluaineiston nähtävillä olosta ei ole maaliskuun alussa tullut Tornionlaakson museolle.

*Kaavaluonnos*

Suunnittelualue sijaitsee Kolarin kunnassa Ylläsjärven kylän keskeisimmällä alueella Ylläsjärven luoteisrannalla. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 8,9 hehtaaria. Asemakaavan luonnoksessa alueelle on osoitettu asuinpienalojen korttelialue (AP-1), sekä osoitettu uusi erillispientalojen korttelialue (AO), liikerakennusten korttelialue (KL), matkailua palvelevien rakennusten korttelialue (RM-1) sekä maa- ja metsätalousalue (M). M-alueelle on osoitettu rakennusala, jolle saa sijoittaa talousrakennuksia ja saunarakennuksen (t/sa). Lisäksi kaavassa on osoitettu RM-alueelle muun muassa leirintään varattu alueen osa (rt) sekä laajennettu rakentamisalaa peltoalueelle. Ylläsjärven tilan vanha riihirakennus suojeltavaksi rakennukseksi merkinnällä sr-1. Suunnittelualueelle on osoitettu lisää rakennusoikeutta 995 k-m<sup>2</sup> eli yhteensä 3390 k-m<sup>2</sup>. KL- ja RM- kortteleiden suurimmaksi sallituksi kerroskorkeudeksi on osoitettu II ja AP-1 ja AO-kortteleiden 1u<sup>1/2</sup>.

*Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema*

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta antamassaan lausunnossa Tornionlaakson museo on todennut suunnittelualueen sisältyvän maakunnallisesti merkittävään **Ylläsjärven kylän** rakennettuun kulttuuriympäristöön sekä todennut, että riihiladon lisäksi kaavamuutosalueella sijaitsee toinen vanhaan Ylläsjärven tilaan kuulunut latorakennus, jonka säilyminen tulee huomioida kaavamuutoksessa.

Lisäksi museo on muistuttanut, että suunnittelualue sijaitsee keskeisellä paikalla Ylläsjärven kyläalueen ytimessä. Sekä maakuntakaavassa että

Tornionlaakson museon johtaja

04.05.2026

§ 54/2026

yleiskaavassa on nostettu esiin alueen rakennushistorialliset, kyläkuvalliset ja maisemalliset arvot ja niiden vaaliminen. Nämä arvot tulee huomioida suunnittelussa ja kaavamuutoksessa, jotta alue säilyttää maakunnallisen arvonsa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää avoimena säilytettävään peltoalueeseen ja rakentamistapaan.

Tornionlaakson museon näkemyksen mukaan kaavaluonnoksessa ei vielä riittävästi näy osayleiskaavan ohjausvaikutus tai alueen maakunnallisten arvojen vaaliminen. Museon aiempaan lausuntoon annetun vastineen mukaan kaavamuutoksessa on kiinnitetty erityisesti huomiota avoimen pellon/niityn avoimena säilymiseen. Vastineen muukaan kaavamuutoksessa avoimelle peltoalueelle ei osoiteta merkittävässä määrin voimassa olevasta asemakaavasta poikkeavaa rakentamista muuten, kuin M-alueen koillisosaan osoitetun sauna- ja talousrakennusten rakennusalan osalta.

Museo toteaa, että jo nykyisessä asemakaavassa osoitettu KL-kortteli ja sille rakennetut liikerakennukset sekä rakentaminen RM-alueelle ovat merkittävästi kaventaneet kyläkuvan ja maiseman kannalta tärkeää avointa peltoaluetta. KL-korttelissa oleva rakennus poikkeaa rakentamistavasta, joka on osoitettu vaalittavaksi sekä maakuntakaavassa että alueella voimassa olevassa yleiskaavassa: *Alue, jolla on säilytettäviä ympäristöarvoja ja Asemakaavoituksessa tulee vaalia alueen ominaispiirteitä ja yhtenäisyyttä.* Nähtävillä olleessa kaavaluonnoksessa on näiden lisäksi nyt osoitettu kokonainen uusi erillispientalojen korttelialue nykyiselle peltoalueelle. RM-korttelin rakennusalan rajaa on laajennettu pohjoiseen ja M-alueelle, lähelle Ylläsjärven rantaa osoitettu talous- ja saunarakennusten rakennusala.

RM-alueen rakennusoikeutta on kasvatettu nykyisestä asemakaavasta a 1000 k-m2stä 1500 k-m2:iin eli kolmasosalla, mitä museon näkemyksen mukaan voidaan pitää merkittävänä lisäyksenä alueella, jonka vaalittavat arvot liittyvät kiinteästi kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin seikkoihin. Lisäksi kyläkuvan kannalta tärkeään avoimeen peltoalueeseen rajautuvien KL- ja RM-kortteleiden suurimmaksi sallituksi kerroskorkeudeksi on osoitettu II. Yhdessä rakennusoikeuden lisäyksen sekä laajojen yhtenäisten rakennusalojen kanssa se mahdollistaa myös alueen ominaispiirteistä poikkeavan rakentamisen.

Museon näkemyksen mukaan rakennusala RM-alueella ei tule laajentaa nykyisessä asemakaavassa osoitetusta. Se kaventaisi kaavaselostuksessa arvioidusta poiketen merkittävästi kyläkuvan ja maiseman kannalta erittäin arvokasta avoimena säilytettävää peltoaluetta sekä sulkisi näkymiä Ylläsjärventieltä järvelle. Myös kaavassa osoitettu leirintäalue (rt) sijoittuu juuri viimeiseen jäljellä olevaan avoimeen alueeseen järvenrannan tuntumassa. Leirintäalueen perustaminen merkitsee todennäköisesti alueen asfaltoimista ja sähköistämistä, mikä tarkoittaisi yleiskaavassa avoimeksi peltoalueeksi osoitetun alueen luonteen muuttamista rakennetuksi alueeksi. Museon näkemyksen mukaan vielä jäljellä oleva avoin peltoalue tulee osoittaa asemakaavassa kokonaisuudessaan MA-alueeksi yleiskaavan tapaan, jotta Ylläsjärven keskeisimmän kyläalueen ominaispiirteet ja näkymät järvelle säilyvät yleiskaavan edellyttämällä tavalla. Rakennusalan jatkuva vaihteellinen laajentaminen MA-alueelle kaavamuutoksilla on museon näkemyksen mukaan yleiskaavan vastaista.

Tornionlaakson museon johtaja

04.05.2026

§ 54/2026

Suunnittelualueella sijaitsevan Ylläsjärven tilaan kuuluvien talousrakennusten osalta vastineessa museon lausuntoon on viitattu vireillä olevaan Ylläsjärven osayleiskaavan uudistamiseen, millä tarkoitetaan ilmeisesti päivitettävänä olevaa Ylläksen yleiskaavaa. Vastineen mukaan voimassa olevan asemakaavan mukaisella M-alueella sijaitseva riihirakennus (millä tarkoitetaan ilmeisesti museon lausunnossa mainittua järven rannalla olevaa vanhaa hirsilatoa) on tavanomainen menneiden aikojen maatalouteen liittyvä talousrakennus, jonka kaavan laatija ei arvioi poikkeavan muista saman aikakauden talousrakennuksista sellaisella merkittäväällä tavalla, että lato tulisi erikseen asemakaavassa osoittaa suojeltavaksi. Lisäksi vastineessa tuodaan esiin, että yleiskaavan uudistamisen yhteydessä laaditussa maisemaselvityksessä kyseistä latoa ei ole tunnistettu merkittävänä kulttuuriympäristön arvokohteena.

Tornionlaakson museo toteaa, että Ylläksen yleiskaavan uudistamisesta antamissaan lausunnoissa museo tuonut esiin, että kaavan maisemaselvityksen yhteydessä laadittu rakennusinventointi ei ole riittävä. Museo on kehottanut jo kaavan vireille tullessa yleiskaavan laatijaa olemaan yhteydessä alueelliseen vastuumuseoon selvitysten sisällön määrittämiseksi, mutta asiaa ei ole huomioitu. Lisäksi museo on tuonut esiin, että yleiskaavaluonnoksessa ja -ehdotuksessa osoitettujen rakennetun kulttuuriympäristön kohteiden arviointia tulee tarkistaa sitten, kun inventointia on täydennetty. Museo on tuonut myös useamman kerran esiin, että nähtävillä olleet osayleiskaavaratkaisut eivät tukeneet riittäväällä tavalla kyläkuvallisten arvojen säilymistä Ylläksen alueella.

Museo muistuttaa kuntaa ja kaavan laatijaa, että erityisesti yleiskaavatasolla kaavassa osoitettu suojeltavan tai kulttuurihistoriallisesti merkittävän kohteen merkintä ei tarkoita yhtä yksittäistä rakennusta, vaan kohdetta. Kohde voi joissain tapauksissa olla yksittäinen rakennus, mutta erityisesti maaseudun ja perinteisen rakentamisen ollessa kyseessä kohde koostuu pääsääntöisesti useammasta rakennuksesta, jotka muodostavat pihapiirin sekä taloon/tilaan liittyvistä perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen kuuluvista rakennuksista. Kulttuurimaiseman muodostavat pihapiirit sekä perinteiseen maatalouden rakentamistapaan ja kohteisiin liittyvät avoimet peltoalueet, joilla sijaitsee ladot ja muut apurakennukset.

Lisäksi Tornionlaakson museo huomauttaa, että Ylläksen yleiskaavan päivitysehdotuksessa sekä voimassa olevassa yleiskaavassa kohteet on osoitettu Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeen inventoinnin (2005-2006) mukaisesti. Suunnittelualueella sijaitseva voimassa ja laadittavana olevissa yleiskaavoissa osoitettu kohde (sr-2/21 tai kh-5) on nimeltään **Niemi**. Niemi on jälleenrakennusajan kohde, asuinrakennus, johon on liittynyt savusauna. Molemmat rakennukset oli siirretty paikalle vuoden 2001 tienoilla, mitä ei yleiskaavan selvityksessä ollut tunnistettu. Niemi on mukana inventoinnissa rakennushistoriallisten arvojensa perusteella, ja rakennukset ovat pienimittakaavaisina sopeutuneet kyläkuvaan. Asuinrakennusta on uudistettu ja se on jäänyt uudisrakennusten puristuksiin ja savusauna on ilmeisesti purettu tai siirretty inventoinnin jälkeen.

Riihilato ja rannan lato sekä keskellä suunnittelualueen pohjoisosaa sijaitseva lato kuuluvat suunnittelualueen ulkopuolelle osoitettuun kohteeseen **Ylläsjärvi**,

Tornionlaakson museon johtaja

04.05.2026

§ 54/2026

joka on osoitettu osayleiskaavassa merkinnällä sr-2/19 (yleiskaavaehdotuksessa kh-4). Vanha Ylläsjärvi ja **Ylläsjärven** pihapiiri ja siihen liittyvät avoimella peltoalueella sijaitsevat riihilato ja ladot ovat maakuntakaavassa ja yleiskaavassa vaalittavaksi osoitetun Ylläsjärven kylän kulttuuriympäristön keskeisimpiä ja tärkeimpiä piirteitä yhdessä kylän avara luonteen kanssa. Kulttuuriympäristön piirteet ja kylän rakenne sekä yhteys järvelle erottuvat maisemassa edelleen ja ovat kylän kulttuuriympäristön keskeisiä vaalittavia elementtejä.

Riihilato sekä nämä kaksi vanhaa latoa ovat sijainneet nykyisillä paikoillaan vähintään 1900-luvun puolivälistä asti, eli edustavat kylän vanhinta säilynyttä rakennuskantaa. Yleiskaavassa osoitettujen kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden sekä kylämaiseman arvot tulee turvata asemakaavaa laadittaessa, jolloin edellä mainittujen kolmen alkuperäisen käyttötarkoituksensa mukaisella paikalla sijaitsevan rakennuksen säilymisen turvaaminen asemakaavassa on perusteltua. Tavanomaiset perinteistä rakentamistapaa ja elinkeinoja edustavat talousrakennukset ovat tärkeitä kulttuuriympäristön ja -maiseman todistusvoimaisuuden näkökulmasta sekä ovat merkittävästi harvinaistuneita ja uhanalaisia rakennustyyppisiä.

Lisäksi museo esittää kaavan sr-1 merkinnän täydentämistä seuraavasti: Suojeltava rakennus. Historiallisesti arvokas ja kyläkuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kyläkuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Ennen rakennusta tai sen ympäristöä muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tulee alueelliselle vastuumuseolle varata tilaisuus lausunnon antamiseen.

#### *Arkeologinen kulttuuriperintö*

Kyseessä olevalta kaavamuutosalueelta ei toistaiseksi tunneta muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettuja muinaisjäänneksiä tai muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita. Ylläsjärven alueella on toteutettu arkeologisia inventointeja 2006, 2014 ja 2018, mutta juuri kaavoitettavalla alueella ei ole käyty eikä sille ole olemassa ajantasaista inventointia. Erittäin lähelle kaava-alueen rajaa sijoittuu kuitenkin kiinteä muinaisjäänne **Ylläsjärvi Hyötylä** (81000009112), joka on osin tuhoutunut vilkkaan maankäytön seurauksena. Kyseisen muinaisjäänneksen säilynyt laajuus ei ole tiedossa **ja se saattaa jatkaa kaava-alueelle**. Tämän vuoksi kyseisen muinaisjäänneksen laajuus tulee selvittää. Kyseiselle muinaisjäännekselle ei ole aiemmin määritetty aluerajausta.

Noin 170 metrin päässä sijaitsee lisäksi kiinteä muinaisjäänne **Tieva** (1000009323), joka on mahdollisesti osin tuhoutunut rakentamisen takia. Kaavamuutoksella ei ole vaikutuksia tähän muinaisjäänneeseen, mutta se osoittaa alueen arkeologista potentiaalia. Suurimmalla osalla kaavamuutoksen alueella uusien kiinteiden muinaisjäänneiden löytyminen on epätodennäköistä mutta ei mahdotonta. Otollisinta aluetta ovat tunnetun muinaisjäänneksen **Ylläsjärvi Hyötylä** läheiset alueet sekä kaavoitettavan alueen pohjois- ja koillisosa. Arkeologisten rakenteiden ja esineiden löytöhistoria viittaa pitkään rannan hyödyntämiseen niin asumisen kuin muunkin käytön osalta ja tämän takia maasta saattaa yhä maanmuokkauksen yhteydessä nousta muinaisjäänneksiin viittaavaa.

Tornionlaakson museon johtaja

04.05.2026

§ 54/2026

Alueidenkäyttölaki edellyttää, että kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin (9§). Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen vaikutukset mm. maisemaan ja kulttuuriperintöön (1 §). Alueidenkäyttölain 197 §:n mukaan kaavaa laadittaessa, hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on noudatettava, mitä muinaismuistolain 13 §:ssä säädetään. Muinaismuistolaki 13 § korostaa kaavoittajan vastuuta olla selvillä tunnetuista muinaisjännöksistä. Alueidenkäyttölain 9 §:stä puolestaan seuraa velvollisuus huolehtia siitä, että saatavilla oleva tieto on riittävää suhteessa kaavoituksen tavoitteisiin. Museo haluaa myös muistuttaa, että arkeologiset kohteet ovat automaattisesti suojeltuja Muinaisjännöslain nojalla, eivätkä ne tarvitse erillistä suojelupäätöstä. Suojelua ei voi kaavalla ohittaa.

Koska kaava-alueella ei ole olemassa ajantasaista arkeologista inventointia, tulee ennen kaavamuutoksen hyväksymistä kaava-alueella suorittaa arkeologinen inventointi, kuten museo on edellyttänyt jo edellisessä lausunnossaan kaavan vireilletulon vaiheessa 26.9.2025. Lisäksi kaava-alueen välittömään läheisyyteen ja mahdollisesti sen alueelle sijoittuvan muinaisjännöksikohteen **Ylläsjärvi Hyötylä** laajuus ja säilyneisyys tulee määrittää arkeologisella tarkkuusinventoinnilla ja/tai koetutkimuksilla.

Hankkeen toteuttajan tulee tilata arkeologinen inventointi alan toimijalta. Inventoinnin kustannuksista vastaa hankkeen toteuttaja. Tämä lausunto tulee toimittaa inventoijalle. Arkeologisten tutkimusten tulee perustua Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeisiin (2020):

[http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen\\_perinto/laatuohjeet](http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_perinto/laatuohjeet)

Luettelo arkeologisia kenttätöitä toteuttavista toimijoista on Museoviraston verkkosivuilla:

[http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen\\_kulttuuriperinto/arkeologisten\\_kenttatoiden\\_tilaaminen](http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_kulttuuriperinto/arkeologisten_kenttatoiden_tilaaminen)

Vasta Tornionlaakson museon tarkastamien arkeologisten selvitysten jälkeen voidaan arvioida asemakaavan muutoksen vaikutukset mahdolliseen arkeologiseen kulttuuriperintöön.

Tornionlaakson museo yhtyy Lupa- ja valvontaviraston lausuntoon ja toteaa, että kaava-aineistosta ei käy ilmi, miten yleiskaava on ollut ohjeena asemakaava laadittaessa, eikä se, miten yleiskaavassa esitetyt maisemalliset ja rakennussuojelulliset arvot on otettu kaavaluonnoksessa huomioon. Lisäksi suunnittelualuetta koskevat selvitykset eivät ole riittäviä. Museo kehottaa kuntaa ottamaan huomioon edellä lausuttu, jotta kaavamuutos täyttää Alueidenkäyttölain 9§, 50§ ja 54§ edellytykset.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut arkeologisen kulttuuriperinnön osalta arkeologi Hanna Puolakka.

Tornionlaakson museon johtaja

04.05.2026

§ 54/2026

---

Kallio-Seppä Titta  
Tornionlaakson museon johtaja

Jakelu

Kolarin kunta / Kunnanhallitus  
Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu yksikkö  
Lupa- ja valvontavirasto